

Laczkó Sándor

A BIBÓ ISTVÁN EMLÉKBIZOTTSÁG ÉS A „NEMZET ÉS DEMOKRÁCIA” CÍMŰ SZEGEDI KONFERENCIA 1989 MÁJUSÁBAN

Jómagam a nyolcvanas évek második felében egyetemre járó azon bölcsész-generációhoz tartozom, amely emigráns- és szamizdat irodalmon szocializálódott, s Bibó István művein nőtt fel, és érte el szellemileg érett korát. A rendszerváltás számunkra valódi élmény volt, friss diplomával a kézben a szabadság levegőjét mámorosan szívtuk magunkba. Noha érzékeltük a társadalmi és politikai változások ellentmondásait, alapvetően mégis az egyéni és társadalmi lehetőségek kitágulására fókuszáltunk, és ezt éltük meg jobbra eufórikusan, bár sokszor naiv módon. Szellemi útkeresésünk a nyolcvanas évek közepétől természetes módon vezetett el bennünket öntevékeny hallgatói szerveződések, önálló egyetemi szellemi közösségek létrehozásáig. Tanulmányomban az 1988 őszén aktív részvételemmel létrejött *Bibó István Emlékbizottsággal*, s annak 1989. május 12-14-e között lezajlott „*Nemzet és demokrácia*” című konferenciájával foglalkozom, mint amely jelentékeny intézménye és fontos eseménye volt az 1989-es szegedi történéseknek.

Miért Bibó?

A nyolcvanas évek második felében számunkra egyértelműen Bibó István¹ volt a zászló, az iránytű, és művei képezték az egyik legfontosabb elméleti muníciónkat.

¹ Bibó István a legjelentékenyebb magyar politikai filozófiai gondolkodó. A köztudatban leginkább 1956-os szerepvállalása miatt ismert. Budapesten született 1911. augusztus 7-én. A szegedi piarista gimnáziumban végzett 1929-ben, majd beiratkozott a Szegedi Tudományegyetem jogi karára. 1933-34-ben Bécsben, 1934-35-ben Genfben tanult. 1940-ben magántanári habilitációt szerzett Szegeden. 1945. márciusa és 1946. júliusa között a Belügyminisztérium Közigazgatási Osztályát vezette, s a megerendszer reformján dolgozott. 1946. júliusától 1950-ig Szegeden az egyetem Állam és Jogtudományi Kara Politika Tanszékén tanított. 1946 júliusában a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja lett. 1950-ben minden tisztségéből eltávolították, s könyvtárosként dolgozott Budapesten az Egyetemi Könyvtárban. 1956. október 31-től részt vett a Nemzeti Paraszt Párt újjászervezésében. November 3-án államminiszterré nevezték ki Nagy Imre kormányába. November 4-én tárgyalta az országgyűlés épületét megszálló szovjet csapatokkal, majd kiáltványt fogalmazott meg a „*Tervezet a magyar kérdés kompromisszumos megoldására*” címen, s csak ezt követően hagyta el (utolsóként) a parlamentet. 1957. május 23-án tartóztatták le. 1958. augusztus 2-án életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték. Az 1963. évi amnesztiával szabadult. 1971-es nyugdíjazásáig a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárában dolgozott. 1979. május 10-én halt meg Budapesten. Temetése, amelyen Illyés Gyula és Kenedi János mondott gyászbeszédet, az ellenzék különböző áramlatainak első nyílt fellépése volt.

A társadalmi és politikai zsákutcából vezető kiutat keresve találkoztunk gondolataival, meglelve bennük azt a szellemi vonalvezetést, amit igényeltünk. Bibó István 1956-os szerepvállalása, a politikai hisztériáról, az európai társadalomfejlődés értelméről, a zsákutcás magyar történelemtől, illetve a szabadságról és a demokráciáról szóló fejtegetései, valamint morális tartása és emberi jelleme nagyon nagy mértékben befolyásolták szemléletünket, így műveinek olvasása egyetemista éveink meghatározó szellemi élménye volt. A hozzá fűződő viszonyunk részletes kifejtésére itt most nincs lehetőség, ám egyetlen gondolat kiemelésével mégis megvilágíthatjuk Bibó számunkra való fontosságát. A szellemi és társadalmi válság körülményei között, több más probléma mellett a politika és a hazugság viszonya érdeklődésünk homlokterében állt, s Bibó István témába vágó fejtegetéseivel megválaszolható a kérdés, hogy miért ő volt számunkra a szellemi mentor, a megkerülhetetlen gondolkodó:

„A politikum területe ugyan nem annyira közvetlenül anyagi jellegű, hogy ott minden hazugság oly közvetlenül és hamar megbosszulná magát, mint pl. a műszaki alkotás vagy a termelés területén, azonban nagyon is központi jelentőségű ahhoz, hogy hazugságai idővel végzetesekké ne váljanak. Az általánosan elterjedt ellenkező nézettel szemben le kell szögeznünk, hogy a politikában hazudni nem lehet. Pontosabban: lehet itt-ott hazugságokat mondani, de nem lehet hazugságra politikai konstrukciókat, politikai programot felépíteni.”²

Márpedig számunkra a nyolcvanas évek pártállami miliője, a kései Kádár-kor antidemokratikus valósága és a rendszer 1956-hoz fűződő viszonyának vérben fogant mitológiája hamis és elfogadhatatlan volt. S mivel – Bibó szellemében – a rendszert alapjaiban hazugnak tartottuk, kerestük a gondolkodás és a cselekvés alternatív módozatait. Abban a szerencsés helyzetben volt részünk, hogy egyetemi hallgatóként a pártállami rendszerrel már jóval kevesebb kompromisszumot kellett kötnünk, mint a hetvenes évek egyetemista generációjának. Sem az állampárt, sem pedig annak ifjúsági szervezete, a KISZ nem jelentett számunkra perspektívát, eszmei és morális alapon elutasítottuk, nekünk már nem volt kötelező az egyetemen a KISZ tagság sem. Ugyanakkor a „szabadság kis körei”, a szaporodó autonóm egyetemi hallgatói szerveződések alternatívát, szellemi mozgásteret jelentettek számunkra, még ha nem is gondoltuk az évtized közepén, hogy hamar összeomolhat a pártállami rendszer. Mégis valódi igény fogalmazódott meg bennünk a társadalom demokratizálására, akkor, amikor a körülmények képlékenysége miatt még egyáltalán nem volt világos, hogy mit is jelent szabadnak és demokratának lenni. Bibó István írásai és szellemisége ebben jelentettek számunkra támpontot.

2 Bibó István: *Eltorzult magyar alkat, zsákutcás magyar történelem*. In. <http://mek.oszk.hu/02000/02043/html/350.html>

Azóta ugyan a Bibó-felejtés és Bibó-reneszánsz több hullámát is megéltük, de – olvasatomban – máig nem vált teljesen idejétmúlttá a bibói fogalomhasználat, problématalálás és válságértelmezés. Bibó jóval több volt és maradt, mint pusztán moralista értelmiségi mítosz, aki ne lett volna képes a politika (mindenkori) realitását érzékelni. Az ilyen vélekedések mindössze a hatalmi politika önfelmentő, öngazoló készítéseit hivatottak alátámasztani.

A Bibó István Emlékbizottság

Amint azt említettem, a nyolcvanas évek második felében megszorodtak a szegedi József Attila Tudományegyetemen az öntevékeny hallgatói csoportok és alkotói műhelyek. Ezen műhelyek és alkotói közösségek egymással szoros kapcsolatban voltak, ám eltérő célok érdekében működtek. Így például *Aetas* néven történettudományi folyóiratot alapítottak a BTK történelem-szakos hallgatói, *Harmadkor* néven irodalmi-kritikai lapot hoztak létre az irodalom iránt érdeklődő diákok, *8.15-ös csoport* néven pedig alternatív színházi közösség jött létre több egyetemi karról verbuválódó hallgatók jóvoltából – hogy csak néhányat említsek a működő csoportok közül.³ A *Bibó István Emlékbizottság*ot (BIEB) is ezen öntevékeny közösségek képviselői alapították 1988. szeptember 28-án. (Lásd 1. számú melléklet) *Az Aetas Szerkesztősége*, a *Galiba Kör*, a *Gondolat-jel Szerkesztősége*, a *Harmadkor Szerkesztősége*, a *JATE Társadalomtudományi Kör*, a *Károlyi Mihály Kollégium Társadalomtudományi Köre*, a *Móra Ferenc Kollégium Társadalomtudományi Szekciója* és a *Szegedi Egyetemi Műhely* egy-egy delegált képviselője hozta létre a szervezetet. Az *Emlékbizottság* elnöke Bellavics István lett, az *Aetas* című történész folyóirat

3 Külön kiemelendő az ún. *Doktár*, a későbbi *Társadalomelméleti Gyűjtemény*, amely (akkor még a *Marxizmus-Leninizmus Tanszékcsoport Dokumentációs és Információs Bázisa* néven) 1985 őszén kezdte meg működését a JATE BTK-n. Létrejött az egyetem néhány fiatal oktatójának, illetve hallgatójának, így elsősorban Géczy Józsefnek, illetve Bellavics Istvánnak és Bárdi Nándornak volt köszönhető, de gyarapításában és működtetésében sokan mások is részt vettek. Alapításának eredendő célja az volt, hogy Magyarország, valamint Közép- és Dél-Kelet-Európa 20. századi történetét érintő, s a nyilvánosságtól elzárt, tiltott dokumentumok, (így pl. emigráns- és szamizdat kiadványok) gyűjtésével és elérésük biztosításával elősegítse a szakirányú egyetemi oktatást. 1985 és 1989 között a Gyűjtemény volt az egyetlen intézmény az országban, ahol – egyetemi pártbizottsági engedéllyel!!! – legálisan lehetett ún. tiltott irodalmat, emigráns- és szamizdat kiadványokat olvasni. A Gyűjtemény létrehozása korántsem volt zökkenőmentes, alapítóinak ugyanis ütköznie kellett a korszakot meghatározó marxista-leninista ideológia, illetve a pártállami berendezkedés nyilvánosságot uraló szemléletével, s ennek intézményes képviselőivel. Ugyanakkor nem jöhetett volna létre a Gyűjtemény, ha az egyetem néhány reformgondolkodású oktatója és akkori értelemben vett 'ellenzéki' beállítottságú hallgatója nem igyekeztek volna tágítani eme pártállami nyilvánosság határait. Azzal, hogy a Gyűjtemény biztosította a tiltott irodalomhoz történő hozzáférést, fontos, a hallgatók által előszeretettel látogatott intézményévé vált a nyolcvanas évek második fele szegedi egyetemi közéletének. Működésével alapításától kezdve magára vonta az állambiztonsági szervek figyelmét.

szerkesztője, a „*Doktár*” akkori vezetője, aki egyben a *BIEB* létrehozásának ötletgazdája és motorja is volt. Kezdeményező szerepe és szervező tevékenysége nélkül bizonyosan nem jött volna létre az *Emlékbizottság* és nem valósultak volna meg programjai. Az *Emlékbizottság* titkára pedig jómagam lettem, aki akkor végzős történelem-filozófia szakos diákként a *Harmadkor* című irodalmi lap szerkesztője voltam. A *BIEB* munkájában ugyanakkor számtalan egyetemi hallgató és külső munkatárs is részt vett. Nem túlzás azt állítani, hogy az autonóm hallgatói csoportok tevékenységének a kicsúcsosodása volt az *Emlékbizottság* létrejötte.

Az *Emlékbizottság* megalakulási nyilatkozata pontosan rögzíti a szervezet célkitűzéseit. Röviden összefoglalva a *BIEB* programja a következő: Bibó-emléktábla avatása a szegedi egyetemen, „*Nemzet és demokrácia*” címen vitanap (konferencia) szervezése, Bibó István életművét áttekintő előadássorozat szervezése, Bibó szegedi éveit bemutató kiállítás rendezése, egy, az életmű teljességét tartalmazó és kutathatóságát biztosító Bibó-archívum létrehozása, valamint a „*Nemzet és demokrácia*” című vitanapon (konferencián) elhangzott előadások kötetben történő közlése⁴. (Bővebben lásd az 1. számú mellékletben.) A célok elérése, illetve a program megvalósítása érdekében az *Emlékbizottság* védnököket kért fel ifj. Bibó István, Ilia Mihály és Vásárhelyi Miklós személyében. A megfogalmazott célok közül a legfontosabb, legjelentősebb, illetve a legnagyobb érdeklődést kiváltó eseménynek a „*Nemzet és demokrácia*” című konferencia bizonyult⁵.

A „*Nemzet és demokrácia*” című konferencia

A konferencia aktualitását az adta, hogy 1989. május 10-én volt Bibó István halálának 10. évfordulója. Ezen alkalomból az Emlékbizottság koszorúzással egybekötött megemlékezést szervezett Bibó István sírjánál az Óbudai Köztemetőben. (Lásd 2. számú melléklet) Vásárhelyi Miklós (Történelmi Igazságtételi Bizottság) és Göncz Árpád (a Bibó-per vádlottja és elítéltje) mellett az *Emlékbizottság* részéről Bellavics István mondott beszédet, aki az általa képviselt szegedi fiatalok nevében hajtott fejet a sírnál. Megemlékezésében Bibó szellemében hangsúlyozta, hogy a demokratikus gondolkodás alfája és ómegája a szabadság és a jólét kell, hogy legyen, majd Bibó Istvánt idézte: „*Mindennemű társadalomreform, ... egyedül igazolható célja a társadalomban lévő félelemmennyiség, erőszakmennyiség és gyűlöletmennyiség csökkentése*”⁶

4 Az *Emlékbizottság* létrejöttekor megfogalmazott célok nagy része megvalósult, ám a teljes Bibó-archívum csak részben jött létre, a tervezett konferencia-kötet kiadására pedig nem került sor.

5 Az *Emlékbizottság* programjai a Soros Alapítvány anyagi támogatásával valósultak meg.

6 Bibó István: *Az európai társadalomfejlődés értelme*. In. <http://mek.oszk.hu/02000/02043/html/430.html> Bibó István: *Az európai társadalomfejlődés értelme*.

A megalakulási nyilatkozatban programként megfogalmazott „Nemzet és demokrácia” című konferenciára végül 1989. május 12-14-e között került sor Szegeден a JATE Dugonics téri főépületének az aulájában. A szervezők szándéka szerint a rendezvény alapvető célja, hogy a „kibontakozó és gyorsan differenciálódó társadalmi és politikai csoportok képviselőit meghívjuk és teret biztosítsunk számukra, hogy kifejtsék és megvitassák nézeteiket”.⁷ A konferencia tehát fórumot kívánt biztosítani azon társadalomtudósoknak, akiknek akkor még nem nagyon volt lehetőségük a nyilvánosság előtti közös szereplésre. A szándék tehát egyértelmű volt – a pártállam képviselőinek kivételével – valamennyi politikai, illetve szellemi oldal képviselője lehetőséget kapjon álláspontja kifejtésére Bibóról, illetve Bibó szellemében a magyar társadalmi és politikai valóságról, a demokratikus átalakulással kapcsolatos teendőkről, illetve az 1945 utáni magyar társadalomfejlődésről és a harmadik út lehetőségeiről. A konferencia programjának tematikus elrendezése is ennek megfelelően történt. (Lásd 3. számú melléklet) Az előadások négy témakörbe rendezve hangoztak el, némiképp eltérve az előzetesen meghirdetett programtól, lévén nem minden felkért előadó jelent meg.⁸

I. témakör. A politikai ideológiák szerepei és lehetőségei a 80-as évek Magyarországon

Körössényi András: Az ideológia szerepe a politikai tagoltság kialakulásában

Molnár Gusztáv: Milyen politikai irányzatok lehetségesek a mai Magyarországon?

II. témakör. Harmadik út - magyar út?

Bíró Zoltán: Ismét: Harmadik út – saját út

Szabó Miklós: A harmadik út – tegnap és ma

Kende Péter: „Liberális, nemzeti-népi vagy keresztény-demokrata”? (Bibó István eszmeiségéről)

Borbándi Gyula: Harmadik út és az egyéb utak a koalíciós korszakban

III. témakör. Zsákutca vagy megkésett fejlődés? (Az 1948 utáni magyar társadalom- és politikai fejlődés értelmezése)

Bilecz Endre: Új tragédiák, torzulások és régi történelmi zsákutcák

Dénes Iván Zoltán: Befejezetlen múlt és újra felfedezett jövő

7 Bibó István Emlékbizottság Megalakulási Nyilatkozatának vonatkozó pontja. (1. számú melléklet.)

8 Az előzetesen közzétett program folyamatosan átalakult, ebből adódóan a tervezett és a valóságosan lezajlott program között eltérés mutatkozott. Így pl., bár elfogadta a felkérést, de Tamás Gáspár Miklós mégsem vett részt és adott elő az eseményen. Az elhangzott előadások sorrendje is változott, s utólag nagyon nehezen rekonstruálható. Ugyancsak változott több esetben a programban megadotthoz képest a valóságosan elhangzott előadás címe és témája. Az előadások eredeti szövegei nem maradtak a szervezők birtokában, ám a konferencia teljes hanganyaga utólag gépelt formában rögzítésre került.

Szalai Pál: Zsákutcás vagy megkésett fejlődés jellemezte-e a magyar társadalmat 1948 után?

IV. témakör. A polgárosodás esélyei az 1945 utáni Magyarországon

Juhász Pál: Egyoldalú polgárosodás

Pető Iván: Polgárosodás, polgári restauráció, középosztályosodás. (A polgárosodás esélyei az 1945 utáni Magyarországon)

Szalai Júlia: Újtípusú társadalmi feszültségek a nyolcvanas évek Magyarországon

Fábián Ernő: A demokratikus attitűd Bibó és Eötvös gondolatrendszerében

Hozzászólások

Nagy Endre, Gyarmati György, Bozóki András, Szalai Pál, Szilágyi Sándor, Zétényi Zsolt, Fábián Ernő, Sebestyén László, Székely Zoltán, Légrádi Tibor, Horváth Gábor

A konferenciát Ilia Mihály, az *Emlékbizottság* védnöke nyitotta meg, aki köszöntő gondolatai között a következőket tartotta fontosnak megemlíteni: „*Öröm számunkra, hogy az a fiatalság, az az egyetemi hallgatóság rendezte meg ezt a konferenciát, amely örököse az egykori szegedi egyetemi hallgató, joghallgató Bibó Istvánnak. Azért is öröm számunkra ez a rendezvény, mert ezzel módot akarunk adni arra, hogy Szeged városa hagyományértékelése megváltozzon, hogy Szeged városának hagyományvilágába egy olyan nemzetközi jelentőségű társadalomtudós és gondolkodó, mint Bibó István, bekerüljön...*”⁹

Az elhangzott előadásokat itt most nem kívánom értékelni, tartalmi gazdagságuk, terjedelmük és szerteágazó tematikájuk ezt nem teszi lehetővé, mindössze néhány vonatkozásra szeretnék kitérni. A konferencia folyamatosan több száz érdeklődő jelenlétében és nagy sajtónyilvánosság előtt zajlott, amit a Délmagyarország tudósítása is megerősített. (Lásd 4. számú melléklet) Az érdeklődők soraiban egyetemi hallgatók és oktatók, valamint szegedi civil értelmiségiek épp úgy megjelentek, mint a magyar szellemi elit és az alakulóban lévő politikai pártok és mozgalmak képviselői, sőt a határokon túli magyar kisebbség reprezentánsai és a magyar emigráció jelei is jelen voltak. A Szabad Európa Rádió munkatársa, Siklós István a helyszínről részletes tudósításban számolt be a történekről, illetve a konferencia lényegi mozzanatairól. „*A szegedi József Attila Tudományegyetemen ma kezdődött háromnapos, Nemzet és demokrácia c., Bibó előtt tisztelgő konferencia nem Bibó Istvánról szól, hanem voltaképpen egy tudományos nemzeti kerekasztal Bibó tevékenységének szellemében. A Bibó szellemiségében fogant előadások a társadalom demokratikus reformját hivatottak szolgálni. A konferenciát óriási*

⁹ Az idézet a konferencia hangfelvételként rögzített és később legépelt kéziratos anyagából való.

érdeklődés övezi, sokrészt vevője van a Vajdaságból, a Kárpátaljáról és a Felvidékről. Képviseletti magát a nyugat-európai magyarság is az eseményen, és szinte valamennyi jelentősebb országos és vidéki folyóirat szerkesztősége jelen van.”¹⁰

Amint az a fenti idézetből is látszik, meglehetősen nagy volt a konferencia (s ezt megelőzően az *Emlékbizottság* egész tevékenységének) sajtóvisszhangja. A háromnapos rendezvényről címlapján közölt terjedelmes tudósítást a Délmagyarország, (Lásd 4. számú melléklet), illetve beszámolt az eseményről többek közt a Szegedi Egyetem, a Magyar Hírlap és a Magyar Nemzet is. Emellett a Szegedi Városi Televízió a konferencia első napjának estéjén stúdióbeszélgetést készített Vásárhelyi Miklóssal, Göncz Árpáddal és Bellavics Istvánnal. A sajtó a konferencia további kettő nagyon fontos, a programban előre jelzett eseményéről is beszámolt, így a Bibó-emléktábla avatásáról a JATE Dugonics téri főépületében (Lásd 5. számú melléklet), valamint a Bibó István életét bemutató kiállítás megnyitójáról a Fekete Házban.

Ám voltak nem várt és előre nem tervezett eseményei és következményei is a rendezvénynek. Amint arról a Délmagyarország szintén hírt adott, Csonka István, Szeged akkori tanácselnöke a konferencia második napjának estéjén fogadta a rendezvény résztvevőit. A tanácselnök ezen alkalomból 'Szegedért emlékérmét' nyújtott át az *Emlékbizottság* három védnökének és bejelentette, hogy a Dóm téri Nemzeti Emlécsarnokban Szeged városa Bibó Istvánt ábrázoló szobor felállítását kezdeményezi¹¹. Mindezek együttesen a nyilvánosság, illetve Bibó István szegedi megbecsülése tekintetében nagy áttörést jelentettek, s meghaladták a szervezők 1988 őszi eredeti várakozásait. Egy évvel korábban elképzelhetetlen lett volna, hogy az előadók egy része az egyetem falai között nyilvánosan szerepeljen, hogy ilyen témában és tartalommal százakat megmozgató, nyilvános esemény történjen diákok szervezésében, az egyetem vezetésének teljes támogatásával, hogy a sajtó ekkora érdeklődést mutasson, s hogy Szeged tanácselnöke fogadja a konferencia résztvevőit és maga kezdeményezze Bibó István szobrának felállítását.

Mindezzel együtt is az *Emlékbizottság* tevékenysége lényegében 1988-1989-re korlátozódott, s működése a következő években gyakorlatilag befejeződött. Ám ott és akkor vitathatatlanul fontos szerepe volt a szellemi horizont tágításában és Bibó István gondolati hagyatékának ápolásában. Kétségtelenül nem kell túlértékelni sem az *Emlékbizottság*, sem pedig a konferencia jelentőségét, ám szó nélkül sem mehetünk el mellette. A BIEB és az általa szervezett programok apró, ám fontos mozaikkövei lettek az 1989-es változásoknak és szellemi folyamatoknak. Szegeden pedig 1989 egyik kiemelkedően fontos történése volt a „*Nemzet és demokrácia*” című konferencia, s a város és az egyetem önbecsülése is teljesebb lett azáltal, hogy – az *Emlékbizottság* tevékenységének is köszönhetően – felvállalta Bibó István szellemi örökségét.

¹⁰ A Szabad Európa Rádió 1989. május 12-i tudósítása az eseményről.

¹¹ A Bibó-szobor felavatására néhány évvel később valóban sor került.

Bár a konferencia szinte belevész 1989 politikai forgatagába és szellemi kavalkádjába, ám az utólag is jól látszik, hogy valóban egy nagy jelentőségű eseményről volt szó. A különböző oldalak képviselői együtt, egymással vitázva, közösen keresték a társadalmi krízisből kivezető utat, együttes szellemi munkával igyekeztek építeni a még csak formálódóban lévő magyar parlamenti demokrácia útját. Bibó István szellemiségének megfelelően a résztvevőkben valódi igény fogalmazódott meg a magyar társadalom demokratizálására. A rendezvény legnagyobb hozadéka pedig kétségtelenül az volt, hogy fórumot biztosított a legkülönbözőbb nézeteket valló gondolkodóknak álláspontjuk kifejtésére. Utólag sem lehet eléggé értékelni azt a tényt, hogy egymástól nagyon eltérő vélemények artikulálódhattak ugyanazon eseményen, s hogy a magyar szellemi és politikai élet különböző beállítottságú képviselői szóba álltak egymással, és párbeszédet folytattak. Igaz, ennek kifinomult gyakorlata sem akkor, sem a későbbiekben nem vált állandóvá és folytonossá.

1. sz. melléklet

A BIBÓ ISTVÁN EMLÉKBIZOTTSÁG MEGALKULÁSI NYILATKOZATA

Az "AETAS" Szerkesztőség, a Galiba Kör, a Gondolat-jel Szerkesztőség, a Harmadkor Szerkesztőség, a JATE Társadalomtudományi Kör, a Károlyi Mihály Kollégium Társadalomtudományi Kör, a Móra Ferenc Társadalomtudományi Szekció, a Szegedi Egyetemi Műhely tagjai ezúton jelentjük be, hogy – tagjainkból delegálva és meghívottak bevonásával – 1988 szeptember 28-án megalakítottuk a **Bibó István Emlékbizottságot**. Ezt a tényt bejelentettük a JATE rektorának és az Egyetemi Tanács Testületének, akik ezt tudomásul vették.

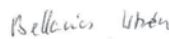
1989. május 10-én lesz a XX. századi magyar történelem egyik legkiemelkedőbb politikai gondolkodójának **Bibó István halálának 10. évfordulója**. Bibó 1933-ban a szegedi Tudományegyetemen szerzett jogi diplomát, majd később – 1946 júliusa és 1950 decembere között – mint egyetemi tanár itt tartott előadásokat politikatudományból és szociológiából. Az említett öntevékeny csoportok tagjai ezért úgy vélik, hogy erről az évfordulóról egyetemünk polgárainak intézményünk hírnevéhez méltóan kell megemlékezniük. Másrészt a magyar társadalom jelenlegi válságos helyzete indokolta teszi, hogy egy olyan kiemelkedő jelentőségű felsőoktatási intézményben, ahol a hazai szellemi élet alakítóinak jelentős hányadának képzése folyik, egy olyan sokoldalú, kritikusan, de egyben hazája sorsáért való felelősségtől áthatva gondolkodó és cselekvő egyéniségnek, mint az Bibó István volt, a magyar társadalom demokratizálásáért folytatott elméleti és gyakorlati tevékenységét befogadják. Ezt társadalmunk demokratikus reformja érdekében feltétlenül szükségesnek ítéljük. E célból a Bibó István Emlékbizottság hatpontos programterv végrehajtását tűzte maga elé:

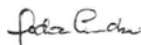
1. *Bibó István emlékének tiszteletére 1989 májusában egy emléktábla felavatása.*
2. *Bibó István emlékére szervezett vitapanok. Címe: „Nemzet és Demokrácia.” Időpontja: 1989. május 5–6. Célunk az, hogy a most kibontakozó és gyorsan differenciálódó társadalmi és politikai csoportok képviselőit meghívjuk és tereket biztosítunk számukra arra, hogy az említett témakörökben kifejtsek és megvitassák nézeteiket.*
3. *Bibó István életművét áttekintő előadássorozat szervezése.*
4. *Bibó István Szegeden – című kiállítás megszervezése.*
5. *A Marxizmus-Leninizmus Központi Tanszékcsoport Dokumentációs és Információs Bázisa keretében Bibó-archivum létrehozása, melynek célja összegyűjteni és hozzáférhetővé tenni Bibó István munkáit illetve a róla szóló szakirodalmat.*
6. *A vitapanokon elhangzott előadások és hozzászólások kötetben való megjelentetése.*

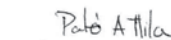
Céljaink elérésének segítésére és a rendezvénysorozat rangjának emelésére három védnököt kértünk fel: **ifj. Bibó Istvánt, Ilia Mihályt, Vásárhelyi Miklóst**, akik ennek eleget tettek.

Az Emlékbizottság, amint végrehajtotta a maga elé tűzött célt, feloszlik.

az Emlékbizottság tagjai:

elnök
("AETAS" Szerkesztőség)

(Galiba Kör)

(Gondolat-jel Szerkesztőség)

(JATE Társadalomtudományi Köre)

titkár
(Harmadkor Szerkesztőség)

(Károlyi Mihály Kollégium Társadalomtudományi Kör)

(Móra Ferenc Kollégium Társadalomtudományi Szekció)

(Szegedi Egyetemi Műhely)

Cím: JATE Közművelődési Titkárság
6720 Szeged, Dugonics tér 13.

Szeged, 1988. október 1.

2. sz. melléklet

Tisztelt Cím!

A Bibó István Emlékbizottság ezúton jelenti be, hogy 1989 május 10-én délután három órakor – Bibó István halálának tizedik évfordulóján – tiszteletadó koszorúzással egybekötött megemlékezést szervez az Óbudai Köztemetőben.

Bibó István gondolatai és tevékenysége mindenki számára hasznos és időszerű, aki hazánk jövőjét a demokrácia keretei között képzei el, és az ehhez vezető utakat keresi. Különösen értékes példa lehet ez azért is, mert azt bizonyítja, hogy népünk valós érdekeit csak az vállalhatja föl és képviselheti őszintén, aki politikai és világnézeti hovatartozására való tekintet nélkül mentes az előítéletektől és tetteit a napi politikai alakulásoktól függetlenül önkritikára is számottartó célok vezérlik.

Az Emlékbizottság tagjai úgy vélik, hogy a magyar politikai gondolkodás e kiemelkedő, tiszta személyisége halálának évfordulója közös megemlékezésre készíthet minden olyan szervezetet és személyt, akik Bibó szellemiségét eszmei hagyományaik között tartják számon.

Kérjük Önöket, hogy amennyiben egyetértenek célunkkal és az ünnepélyes koszorúzás és megemlékezés részesei szeretnének lenni, úgy csatlakozási szándékukat 1989 április 20-ig jelezzék!

Az ünnepségen négy emlékbeszédet tervezünk, amelyeket Bibó barátai és történetársai, a Magyar Tudományos Akadémia, a Történelmi Igazságtétel Bizottsága és az Emlékbizottság képviselői mondanának el. Ezután helyeznék el koszorúikat a megjelentek.

(A megemlékezés pontos időpontjáról és lebonyolításáról időben értesítjük a csatlakozókat.)

Tisztelettel:

Bellavics István
(Bellavics István)

a Bibó István Emlékbizottság elnöke

Laczkó Sándor
(Laczkó Sándor)

a Bibó István Emlékbizottság titkára

Szeged, 1989 március 23.

Az Emlékbizottság felhívását támogatjuk és csatlakozásra szólítunk föl minden demokratikus erőt:

Bibó István
(ifi. Bibó István)

Illia Mihály
(Illia Mihály)

Vásárhelyi Miklós
(Vásárhelyi Miklós)

a Bibó István Emlékbizottság védnökei

A csatlakozási szándékot az alábbi címekre kérjük eljuttatni:

JATE Közművelődési Titkarság

Pete György

6722 Szeged, Dugonics tér 13

T.: 62/24 - 022/48

vagy

ELTE ÁJTK Bibó István Szakkollégiuma

Gyekiczki András igazgató

1118 Budapest, Ménesi út 12

T.: 669 - 902 és 665 - 309

3/a sz. melléklet

MÁJUS 12. PÉNTEK

14 h Megnyitó (JATE Aula, Dugonics tér 13. II.e.)

I. témakör

A politikai ideológiák szerepei és lehetőségei a 80-as évek Magyarországon

- *Körössényi András*: Az ideológia szerepe a politikai tagoltság kialakulásában
- *Molnár Gusztáv*: Milyen politikai irányzatok lehetségesek a mai Magyarországon?
- *Tanás Gáspár Miklós*: A magyar hisztéria okai és története. Az I. témakör előadásainak megvitatása

19 h VACSORA

20 h Ez egy inkvizíció - Siflis Zoltán és Csorba Béla dokumentumfilmje a vajdasági magyar sorsról.
Utána beszélgetés az alkotókkal.

MÁJUS 13. SZOMBAT

10 h Bibó István domborművének felavatása a JATE Központi Épületében (Dugonics tér 13.)

10.30 *II. témakör*

Harmadik út - magyar út?

- *Bíró Zoltán*: Harmadik út - saját út
- *Borbándi Gyula*: Harmadik út és egyéb utak a koalíciós korszakban

EBÉDSZÜNET

14 h - *Kende Péter*: "Liberális, nemzeti- népi vagy keresztény demokrata"? (Bibó István eszmeiségéről)
- *Szabó Miklós*: Harmadik út tegnap és ma

A II. témakör előadásainak megvitatása

18 h Bibó István Emlékkiállítás megnyitása a Fekete Házban (Somogyi u. 13.)

19 h VACSORA

20.30 Bartók hangverseny az Aulában
- Közreműködnek a szegedi Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola művésztanárai

3/b sz. melléklet

MÁJUS 14. VASÁRNAP

9 h III. témakör

Zsácutca vagy megkésett fejlődés?
(Az 1948 utáni magyar társadalom- és politikai fejlődés értelmezése)

- *Bilecz Endre*: Új tragédiák, torzulások és régi történelmi zsácutcák)
- *Dénes István Zoltán*: Jövőkép és ellenségkép (szövegelemzések és tanulságok)
- *Szalai Pál*: Zsácutcás vagy megkésett fejlődés jellemezte-e a magyar társadalmat 1948 után?

A III. témakör előadásainak megvitatása

EBÉDSZÜNET

14 h IV. témakör

A polgárosodás esélyei az 1945 utáni Magyarországon

- *Juhász Pál*: Egyoldalú polgárosodás
- *Pető Iván*: Polgárosodás, polgári restauráció, középosztályosodás
- *Szalai Júlia*: Újtípusú társadalmi feszültségek a 80-as évek Magyarországon

A IV. témakör előadásainak megvitatása

ELUTAZÁS

(Budapestre 19.30-kor különvonatot indítunk!)

Információs és fogadóiroda: JATE Közművelődési Titkárság
6720 Szeged, Dugonics tér 13. Telefon: 24-022/48 m.

Az előadások helyszíne: JATE Központi Épület Aulája
Dugonics tér 13. II. emelet

SOROS - FÓRUM (5 éves a Soros Alapítvány Bizottság) a konferencia Fórum rendezvénysorozat része.

4. sz. melléklet

VILÁG PROLETÁRIAI, EGYESÜLJÉTEK! DÉL-MAGYARORSZÁG

79. évfolyam, 112. szám 1989. május 15., hétfő

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT SZEGEDI LAPJA

Havi előfizetési díj: 101 forint Ár: 4,30 forint

Mi, bérmunkások

Heller Ágnes azt mondta a perenci Nagybányán, miha zsemlye zsemlye vagy pite, hogy ki-... Talán egy másik alapvető megállapítás az, hogy...

Nemzet és demokrácia

Talán most sikerül, amit Bibó is akart.

Szombaton fel tartadott, a vasárnap fejeződött be a József Attila Tudományegyetemen a háromnapos Nemzet és demokrácia konferencia, amelyet a Bibó István Emlékbizottság szervezett.

A mi... deke volt... az embernek... jelent. Ezzel... len politikai... vivali... elhelyezkedés...

Nemzet és demokrácia

Talán most sikerül, amit Bibó is akart.

Szombaton fel tartadott, a vasárnap fejeződött be a József Attila Tudományegyetemen a háromnapos Nemzet és demokrácia konferencia, amelyet a Bibó István Emlékbizottság szervezett.

A konferencia résztvevőinek egy csoportja. Középen ifj. Bibó István

Az első napon, mint arról korábban beszámoltunk, a politikai ideológiai szerepet elemezték a nvoicvanas évek Magyarországon. A második napon a Bibó István munkásságában is központi szerepet játszó harmadik utas politikai törekvéseket vizsgálta Borbáldi Gáula, Kende Péter és Szabó Miklós előadásában. A harmadik nagy témakörben az 1948 utáni magyar társadalmi és politikai fejlődést értelmezték, ennek előadói Bilecz Endre, Dénes István Zoltán és Szalai Pál voltak.

István, Szeged tanácselnöke fogadta a konferencia résztvevőit, itt nyújtotta át a Szegedet elismerő emléket ifj. Bibó Istvánnak, Illa Mihálynak és Vasárhelyi Miklósnak, a Bibó István Emlékbizottság vezetőjének. A polgármester ez alkalommal használta fel annak bejelentésére, hogy a városi tanács hamarosan pályázatot ír ki egy Bibó István emlékoszlop felállítására, amely a Dom téri Nemzeti Emléksarkokban kap majd helyet. Szombaton este a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola művész-tanári tanácsa ajánlatot adott a konferencia résztvevője számára. Bellautics Istvánról, a Bibó István Emlékbizottság elnököitől megtudtuk, hogy a Nemzet és demokrácia konferencia teljes anyagát — amelyet ezvekbent videószalagra rögzítettek —

konkr formájában adják ki. Bejelentették továbbá, hogy alapítványt létesítenek, amelynek keretében évente két fiatal magyar társadalomtudóst részesítenek ösztöndíjban, s amelynek alapítójehez minden, céljaikkal szimpatizáló támogató anyagi segítséget várják. Örömteli dolog, hogy már a bejelentés másnapján csatlakozott é. kezdeményezéshez az egyik legnagyobb nyugati magyar emigráns szervezet, a svájci magyar irodalmi és képzőművészeti kör. Képviselőjük, B. Szabó Péter elmondta, hogy nagyobb összeggel kívánnak hozzájárulni e nemcsel megvalósulásához, s annak a reményének adott hangot, hogy az ösztöndíjolt része. 3. oldalon olvashatnak össze-

gyarországi, hanem jeles nyugati egyetemeken is tanulmányokat folytathatnak majd. Az emlékbizottság kezdeményezte Bibó Archivum létrehozását a JATE dokumentációs és információs bázisa keretében; a szegedi levéltár Bibóra vonatkozó anyagát már teljes egészében megszereztek; megrendelték az MTA birtokában lévő dokumentumok fenymsároltatását is; ifj. Bibó István pedig számos fotót bocsátott rendelkezésükre. Így a kutatók számára a közeljövőben remélhetőleg minden, Bibó Istvánra vonatkozó anyag egyetlen helyen hozzáférhetővé válik. (A konferenciáról a 3. oldalon olvashatnak össze-

5. sz. melléklet

